

Nattfjärilar på Bjuröklubb

NIKLAS LINDBERG ALSERYD

Introduktion

Bjuröklubb vid Lövångerskusten utgör Västerbottens östligaste hörn, i spetsen på en långt utstickande halvö. Naturen är varierad och bland fågelskådare har Bjuröklubb länge varit känt som en strategisk plats som både kanaliserar sträckande fåglar och drar till sig felflugna rariteter med ursprung i öster och sydost. Även i entomologiska kretsar har Bjuröklubb dragit till sig ett visst intresse genom åren. Ett större bidrag till kunskapen om områdets insektsliv utgjorde en artikel i *Natur i Norr* (Bergsten m fl 2005). Där redovisades många intressanta fynd av skalbaggar, skinnbaggar, steklar och tvåvingar, däremot var listan på anträffade fjärilsarter inte särskilt lång. Artportalens tillkomst har dock i senare tid medfört ett litet uppsving i fjärilsrapporteringen.

Metodik

Med början sommaren 2016 har jag undersökt framför allt Bjuröklubbs nattfjärilsfauna i form av mätare och flyn. Och det som började som lite sporadiskt håvande under några sommarkvällar har efterhand övergått i mer riktade fångstförsök. Däremot är jag ingen ”samlare” i egentlig mening så alla infångade djur släpps igen efter lite studier och dokumentation (fotografering). Det har förstås sina begränsningar när det gäller mer svårbestämda arter och artgrupper – några genitalier kollas inte – men på det stora hela gäller detta en ganska liten andel av dessa fjärilsarter.

Utgångspunkten för mina fångstaktiviteter har för det mesta varit Bjuröklubbs fiskeläge, bara ett stenkast från det kanske mer välkända kapellet i Bjuröklubb. Det var

nu länge sedan sedan fiskeläget var aktivt; i takt med landhöjning och minskat fiske så övergavs det efterhand och många av fiskarstugorna, sjöbodarna och båthusen är numera borta. Idag utgörs miljöerna runt de kvarvarande stugorna av öppna ängsmarker (både frisk sådan och torräng), hedmarker med enbuskar, grus och klappersten men också strandlövskog, ett sumpigt bäckdråg, granskog och en liten tjärn (den avsnörda f d naturhamnen Sundet). Kort sagt, varierade miljöer men med tyngdpunkt åt mer öppna habitat.

Håvningen har jag fortsatt med, men sedan 2018 har den kompletterats med två ljusfällor, engelska *heath traps*. Dessa utgörs av portabla plåtlådor med en tratt i en öppning på ovansidan och över denna en monterad ljuskälla i form av ett (aktiniskt) lysrör: i huvudsak en fälla med 6W lysrör som drivs med ett mc-batteri som strömkälla, nyligen kompletterad med en fälla med 40W lysrör – som kräver anslutning till elnät. Under de ljusa sommarnätterna har dock ljusfällorna pga sin begränsade effekt väldigt svårt att hävda sig. Klassisk ljusfångst med lakan och ljusstark kvicksilverlampa har jag ännu inte prövat.

Resultat

Under perioden 2016–2019 har jag hittills noterat nära 140 arter av nattfjärilar (”macros”) på Bjuröklubb; i huvudsak mätare (81 arter) och flyn, med inslag av några andra artgrupper. Samtliga av dessa arter har rapporterats till Artportalen. Arter knutna till ängsmark, buskmarker och lövskog dominerar stort men inslaget av

barrskogslevande arter är också tydligt, sådana miljöer finns det ju gott om på lite längre avstånd runtom i Bjuröklubbs naturreservat. Däremot är renodlade kulturmarksarter, t ex sådana knutna till åkermark och trädgårdar väldigt sparsamma i fångsten.

Högsommarens kanske talrikaste art i öppna miljöer är backfältmätare *Xanthorhoe montanata*, men andra allmänna mätararter på lokalen är bl a gråbandad lövmätare *Scopula immorata*, ängslövmätare *S. immutata*, vickerbackmätare *Scotopteryx chenopodiata*, blärefältmätare *Perizoma affinitatum*, grå mårffältmätare *Epirrhoe alternata* och sotmätare *Odezia atrata*.

Flyna är mer svårstuderade då många av dem är snabba flygare som bara svischar förbi – utmanande att håva men efterhand lättare att ta i ljusfälla när nätterna blir lite mörkare. Vanliga arter på öppna marker är bl a trådspinnarfly *Rivula sericealis*, palpsprötfly *Polypogon tentacularius*, brunstreckat näbbfly *Hypena proboscidalis*, gaffelgräsfly *Cerapteryx graminis*, halmgult gräsfly *Mythimna pallens* och mörkbrunt fältfly *Tholera cespitis*. På blommande brudborste ses kopparbrunt jordfly *Chersotis cuprea* allmänt men också skönheter som platinafleckt respektive mittfältsdelat

Figur 1. Skogskärrsfältmätare *Lampropteryx otregiata* Bjuröklubbs fiskeläge 2 juli 2018.

metallfly *Autographa bractea* och *Dia-chrysis stenochrysis*.

Intressanta artfynd

Här följer en genomgång av de mer ovanliga eller i mitt tycke spännande fjärilsarterna som jag noterat, de flesta 2016–2019. Två av dem utgör nya fynd för Västerbottens landskap (VB).

Tofsfotad lövmätare *Idaea biselata*

Tagen vid fyra tillfällen i Bjuröklubbs fiskeläge: 19 och 24 juli 2018 samt 29 juli och 4 augusti 2019, både håvad och i ljusfälla. Arten verkar vara under ökning och spridning söderifrån, den har tagits som ny för både Västerbotten och Norrbotten under 2010-talet (Artportalen 2019) men tycks redan vara väl spridd runt Bottenviken med fynd ända uppe i lappmarkerna. Den flyger i olika biotoper, ofta i skogsmark. Värdväxter är olika örter, bl a maskros.

Skogsfältmätare *Xanthorhoe annotinata* NT Håvad med 1 ex Grundskatan, Bjuröklubb 23 juni 2019. Även tidigare har fynd gjorts i Bjuröklubbsområdet (Artportalen 2019). Arten är utbredd i skogsmark och på fjällhed över en stor del av landet och är ingalunda sällsynt i äldre barrskog i Norrland. I landets södra delar har den dock gått starkt tillbaka och den är numera rödlistad som Nära hotad (NT). Värdväxter är enligt litteraturen blåbär och trampörter.

Kattostmätare *Larentia clavaria*

Ett ex vid lampa Bjuröklubbs fiskeläge 23 september 2017. En utbredd art i södra och mellersta Sverige men som tycks vara under expansion. Den noterades som ny för Västerbotten så sent som 2009 och är nu även funnen på flera platser i östra Norrbotten 2018 (Artportalen 2019). Fjärilen är knuten till trädgårdar, skogskanter och betesmarker. Värdväxt är

Figur 2. Trolldrugelobmätare *Acasis appensata* Bjuröklubbs fiskeläge 25 juni 2018.

malvor och stockros, vilket kan peka på att fyndet i Bjuröklubb rör en influen individ.

Skogskärnsfältmätare *Lampropteryx otregiata* NT

Håvad vid tre tillfällen i Bjuröklubbs fiskeläge: 26 juni 2017 samt 24 juni och 2 juli 2018 (Fig. 1). Även tidigare noterad på Bjuröklubb (Artportalen 2019). Arten är funnen i en stor del av Sverige men är liksom i resten av Norden ovanlig, fåtalig och lokal. Den är rödlistad som Nära hotad (NT). Den förekommer i skogsmiljöer, i synnerhet opåverkade sådana, med kontinuitet. Den är där knuten till fuktiga områden som skogskärr och mindre vattendrag. Värdväxt är vattenmåra, möjligen även sumpmåra.

Trolldrugelobmätare *Acasis appensata* VU

Det kanske mest glädjande artfyndet hittills. Håvad vid tre tillfällen i Bjuröklubbs fiskeläge, samtliga 2018: 1 ex vardera 24 och 25 juni samt 2 juli (Fig. 2). Ett fynd gjordes dock redan för 30 år sedan ca 3 km söderut nära Storsand, Bjuröklubb (Palmqvist 1989). Arten är känd från färre än tio lokaler i Sverige, merparten i östra Norrbotten och några runt norrlandsgränsen i Gästrikland och norra Uppland. Den är rödlistad som Sårbar (VU). Få entomologer

har erfarenhet av *A. appensata* i Sverige – det var inte lätt att hitta bra jämförelsebilder av arten! Att tre olika individer nu hävdades indikerar troligen att det finns en population på lokalen. Fjärilen flyger i skogsmark och på igenväxande ängar. Kända värdväxter enligt litteraturen är såpass skilda arter som trolldruva, strandveronika och i Finland även flädervänderot. På Bjuröklubb håller jag, utan att egentligen veta, en slant på vänderoten!

Nordisk buskmätare *Macaria loricaria* NT

Håvad med 1 hane Bjuröklubbs fiskeläge 18.7 2018 (Fig. 3). Fjärilen förekommer på fuktig ängsmark, buskmark och skogskanter. Den är utbredd i Norrland och kan vara lokalt allmän. Den är rödlistad som Nära hotad (NT). I Västerbotten finns endast fem övriga fynd rapporterade i Artportalen åren 1978-2018 (Artportalen 2019). Värdväxter anges vara björk och viden. Honan är flygoförmögen och nästan vinglös.

Vitpucklig trågspinnare *Nola aerugula*

Tagen i ljusfälla på en tallbevuxen myr intill vägen mot Storsand/Grundskatan med 1 ex

Figur 3. Nordisk buskmätare *Macaria loricaria* Bjuröklubbs fiskeläge 18 juli 2018.

vardera 31 juli och 17 augusti 2019. Arten noterades som ny för Västerbotten så sent som 2015 (Artportalen 2019). Två fynd i passande habitat på Bjuröklubb och ytterligare ett fynd ca 6 km söderut nära Bjurön 2019 (Artportalen 2019) tyder nog på att arten är etablerad i Lövångersområdet. Närmaste kända förekomster i Sverige finns annars i Hälsingland. I Finland finns fynd upp till Uleåborgstrakten. Fjärilen är knuten till ljung- och myrmarker samt strandhedar. Värdiväxter är olika örter men även björk och asp.

Snedstreckat mottfly *Schrankia costae-strigalis*

Två ex i ljusfälla Bjuröklubbs fiskeläge 29 juli 2019 (Fig. 4). Ny för VB. Denna lilla art misstas, som namnet antyder, lätt för något slags mott genom sin storlek och form. Länge hade arten sin nordgräns i Hälsingland men 2017 och 2018 har flera fynd gjorts vid Haparanda och i Tornedalen i Norrbotten (Artportalen 2019). I Finland anses den ha ökat sin utbredning i sen tid (Mikkola 1997). Den lever på fuktiga ängar, i fuktig skog och nära myrar. *Schrankia costae-strigalis* har en stor utbredning och förekommer cirkumpolärt. Två individer i lämpligt habitat (sumpskog) antyder nog att den är etablerad i området, även om den

Figur 4. Snedstreckat mottfly *Schrankia costae-strigalis* togs som ny för Västerbotten vid Bjuröklubbs fiskeläge 29 juli 2019.

Figur 5. Poppelvecklarfly *Ipimorpha subtusa* togs som ny för Västerbotten vid Bjuröklubbs fiskeläge 18 augusti 2019.

också är en känd migrant. En lång rad allmänna örter, risväxter och buskar finns bland värdiväxterna.

Poppelvecklarfly *Ipimorpha subtusa*

Ett ex i ljusfälla Bjuröklubbs fiskeläge 18 augusti 2019 (Fig. 5). Ny för VB. Arten har en mer sammanhängande utbredning upp till Gästrikland med enstaka fynd längre norrut, ett fynd gjordes även i Tornedalen i Norrbotten 2017 (Artportalen 2019). I Finland finns fynd upp till Uleåborgstrakten. Den förekommer längs skogsbryn och i skogar med asp. Värdiväxter är bl a asp och viden. Den närbesläktade *I. retusa* togs också nyligen för första gången i Västerbotten (Pettersson 2018).

Sandfältsjordfly *Euxoa cursoria*

Ett ex vilande på husvägg Bjuröklubbs fiskeläge 24 augusti 2013. Förekommer spritt men lokalt på kustnära lokaler runtom i Sverige. I Västerbotten endast rapporterad från Bjuröklubb på senare år, men en rad fynd finns från Haparanda och Luleå skärgårdar under 2000-talet (Artportalen 2019). Den är knuten till kustnära sand-

marker och bör eftersökas på fler lokaler med sandstränder och dynområden. Värdväxter är olika örter.

Tvärinjerat jordfly *Xestia sexstrigata*

Ett ex håvat 27 juli 2016 och 1 ex i ljusfälla 4 augusti 2019, båda Bjuröklubbs fiskeläge. Arten tycks vara under spridning söderifrån, den har tagits som ny för både Västerbotten och Norrbotten under 2010-talet (Artportalen 2019) där den har noterats på en handfull lokaler, de flesta kustnära. I Finland anses den ha ökat i sen tid (Mikkola 1997). Den hittas i olika öppnare biotoper, gärna fuktigare sådana. Värdväxter är bl a en rad olika utbredda örter och gräs.

Baltiskt skogsfly *Xestia baltica* NT

Ett ex i ljusfälla Bjuröklubbs fiskeläge 18 augusti 2019. I likhet med skogsfältmätaren en art som ännu verkar hålla ställningarna i äldre barrskogsmiljöer i Norrland, men som har minskat starkt i landets södra delar. *Xestia baltica* är därför numera rödlistad som Nära hotad (NT). Värdväxter är enligt litteraturen bl a blåbär, odon och dvärgbjörk.

Diskussion

Bjuröklubb är ett spännande område ur fjärlsynpunkt och det är trevligt att fångsten givit så pass många anmärkningsvärda arter trots att den inte bedrivits särskilt systematiskt. I jämförelse med Norrbotten och fjällkedjan tycks inte Västerbottens landskap genom åren ha tilldragit sig särskilt stort intresse från fjärlsamlare söderifrån. Framöver ser jag fram emot att försöka få till fler fångstförsök under vår-försommar och höst. Då jag bor i Umeå och vistas mest i Bjuröklubb på längre ledigheter så har fångsten hittills varit väldigt fokuserad till sommaren, ungefär från midsommar fram till skolstarten. Resten av fjärlsåret har mina besök varit ganska få och sporadiska. Likaså vore det väldigt spännande att pricka in perioder med väderlägen som ger varma

luftströmmar från syd eller sydost, då möjligheterna att påträffa långväga migrerande arter på Bjuröklubb borde vara väldigt goda! Inte minst visar massförekomster av gammaflyn och tistelfjärilar somrarna 2018 respektive 2019 att lokalen har potential att samla upp större inflöden av migrerande fjärlar.

De mest svårbestämda arterna och släktena av mätare och flyn kräver ofta genitalie-studier eller åtminstone närbilder av riktigt bra kvalitet för att kunna bestämmas. Till dessa hör t ex malmätarna (främst släktet *Eupithecia* m fl) och av dessa har jag än så länge nöjt mig med att bara bestämma några omisskänneliga arter. Ljusfällorna lockar också många andra insekter, t ex en mängd småfjärilar (vecklare, mott och malar) och även stora antal nattsländor Trichoptera (Fig. 6). Tills vidare har jag inte fördjupat mig i dessa grupper men det är antagligen ännu större chanser att bland dessa göra spännande fynd av t ex nya arter för Västerbotten.

Tack till Nils Ryrholm för bestämningshjälp avseende trolldravelobmätare.

Citerad litteratur

Artdatabanken 2015: Rödlistan 2015.

Artdatabanken 2019: Artfakta. <https://www.artdatabanken.se/sok-art-och-miljodata/artfakta/>

Figur 6. *Mystacides azurea* – en vacker nattslända med så pass udda utseende att den lätt misstas för något annat.

Artportalen 2019: Utdrag ur fyndregistret.
<https://artportalen.se>

Bergsten, J. m fl, 2005: Insekter, spindlar och landsnäckor från Bjuroklubbs naturreservat i Västerbotten. *Natur i Norr* 24(1):1-21.

Mikkola, K. 1997: Population trends of Finnish Lepidoptera during 1961-1996. *Entomologica Fennica* 8:121-143.

Pettersson, R. M. 2018: Några insektsfynd från Mellanbygden. *Skörvnöpparn* 10:45-48.

Pakkanen, P. & Wettenhovi, J. 2019:
<http://perhoset.perhostutkijainseura.fi>

Palmqvist, G. 1989: Intressanta fynd av Macrolepidoptera i Sverige 1988. *Entomologisk Tidskrift* 110:96-102.

Vilkenart 2019: <http://vilkenart.se>.

Författarens adress:

Orgelstråket 13, 903 53 Umeå
nlindbergalseryd@gmail.com

FÅNGA SKÖNHETEN

Det är lätt gjort om Ni dagligen använder MERANA-tvålen, som innehåller kemiskt behandlat råsilke — ett ämne huden behöver för att bibehålla sin ungdomliga friskhet. Köp den i dag och Ni vill sedan bara ha "mer a'na".

Merana
TVÅLEN

För hudens vård

LYXTVÅL MED SILKE **50 Öre**

The advertisement features a woman in a white dress holding a large, ornate bell. Below her is a bar of Merana soap with the brand name and 'TVÅLEN' printed on it. To the right of the text are two small illustrations of moths. At the bottom, there is a circular logo with the number '50 Öre' and the text 'LYXTVÅL MED SILKE'.

Annonsen om silkestvålen Merana är hämtad från veckotidningen Allers 1938.